

Білошицька Т. Педагогічне консультування у попередженні конфліктів між викладачем та учнем / Т. Білошицька // Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції молодих дослідників «Проблема духовності сучасної молоді: реалії та перспективи». – Житомир : Вид-во ПП Сахневич, 2007. – С.125-128.

Педагогічне консультування у попередженні конфліктів між викладачем та учнями.

Розглядається педагогічне консультування як засіб попередження конфліктів між викладачем та учнями.

Аналіз навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти свідчить про те, що повністю уникнути конфліктів між викладачем та учнями неможливо, вони постійно супроводжують наше життя. Різноманітність та складність форм міжособистісних контактів вимагає високого рівня готовності педагога до гуманної взаємодії з учнями, особливо в ситуації конфлікту. Від конструктивного чи деструктивного характеру взаємовідносин залежить адекватність процесу становлення особистості учня. Як зазначає Яценко Т. С. “існуюча до недавнього часу система підготовки учителя була орієнтована, в основному, на забезпечення його знаннями і в меншій мірі уміннями” [1, с. 3]. Проблема полягає в тому, що викладачі мають низький рівень готовності працювати в нових умовах, пов’язаних з перебудовою змісту та організації виховного процесу, що передбачає перехід від авторитарно-дисциплінарної його моделі до особистісно орієнтованої, і на цьому ґрунті потребує реорганізації методів взаємодії викладача з учнями. У свідомості вчителів ще зберіглися залишки домінуючого колись авторитарно-дисциплінарного стилю спілкування, а в учнів пробуджуються елементи самоусвідомлення того, що вони є вільними громадянами та мають право на власну думку. Якщо вчитель дійсно бажає бути справжнім педагогом, а не просто формально відбувати свої професійні обов’язки, то йому необхідно враховувати, що саме він вирішує як складуться його стосунки з учнями.

У нашому дослідженні ми розглядаємо педагогічне консультування як один із засобів попередження конфлікту. Цей термін є новим у педагогіці та психології, адже досі консультуванням займались лише психологи.

Звичайно, консультація педагога включає в себе й елементи роботи психолога, але тут існує суттєва відмінність. На думку Кочюнаса Р. “психологічне консультування – це сукупність процедур, спрямованих на допомогу людині у вирішенні проблем та прийнятті рішень відносно професійної кар’єри, шлюбу, сім’ї, вдосконалення особистості та міжособистісних відносин” [2]. Існує більш широке визначення поняття – це професійне ставлення кваліфікованого консультанта до клієнта, яке зазвичай представляється як «особистість-особистість», хоча іноді в ньому беруть участь більш ніж двоє людей. Його мета – допомогти клієнтам зрозуміти те, що відбувається у їх життєвому просторі та осмислено досягнути поставленої мети на основі свідомого вибору при вирішенні проблем емоційного та міжособистісного характеру. Педагогічне консультування – це не професія, а лише частина функціональних обов’язків, один з різновидів роботи професійної діяльності педагога. На думку В. Е. Пахальяна воно спрямоване на “спільну з професійними вихователями, вчителями, батьками й учнями взаємодію, яка дозволяє прояснити певні особливості поведінки дитини чи групи дітей, що, в свою чергу, створює можливості вчасного попередження чи подолання несприятливих тенденцій у стані та динаміці їх психологічного здоров’я, забезпечення психологічного благополуччя в розвитку особистості” [3, с. 20]. Характерною рисою є те, що консультують не лише дітей, а, в першу чергу, вчителів та батьків. Адже не всі педагоги вміють адекватно поводитись у суперечливих ситуаціях, демонструвати гнучку поведінку, проявляти емпатію, бути толерантними, вбачати в учнях особистості, а не підлеглих. Тому, на наш погляд, педагогічне консультування є просто необхідною умовою для підвищення психолого-педагогічної компетенції викладачів та для того, щоб їх взаємодія з учнями була не просто безконфліктною, а продуктивною. Адже

досить часто об'єктивно «ініціатором» конфліктної ситуації у більшості випадків є саме вчитель.

Мета даного дослідження – розглянути педагогічне консультування як засіб попередження конфліктів між викладачем та учнями. На нашу думку саме це допоможе вчителям та батькам підвищувати психологічну та педагогічну культуру, вміння продуктивно організовувати взаємодію учнів із старшим поколінням. Наявність психологічних знань, якими в наш час володіють досить багато людей, ще не є психологічною культурою. І.В Дубровіна визначає культуру як “психологічні знання, основою яких є загальнолюдські гуманістичні цінності” [4]. На жаль, в сфері освіти в більшій мірі потребують саме знання, ніж психологічну культуру. Це створює благоприємну основу для маніпулювання учнями.

В сучасній літературі існує досить велика кількість матеріалів та досліджень, що стосуються консультування клієнтів з певних питань чи проблем. Велике значення мають праці засновника клієнт-центрованої терапії К. Роджерса, А. Маслоу, Ю.Є. Альшиної, А.Ф. Бондаренко, Ф.Є. Василюк, С. Гледдінга, Р. Кочюнаса та інших. Поряд з цим можна констатувати очевидний дефіцит публікацій, в яких показано специфіку консультування в закладах освіти різного типу та спрямованості.

Предметом роботи педагога-консультанта є психологічна атмосфера у стосунках вчитель-учень, продуктивність їх спільної діяльності, а активна професійна взаємодія з усіма іншими суб'єктами (батьками, адміністрацією, педагогами та іншими) розглядається консультантом як необхідна умова та засіб, що забезпечує конструктивну взаємодію, психологічне благополуччя та ефективність спільної діяльності. На жаль, в наших закладах освіти немає спеціалістів, які б допомагали викладачам долати труднощі, що виникають під час навчально-виховного процесу. Діяльність шкільних психологів спрямована на вирішення проблем учнівської молоді, покращення їх психологічного стану, а вчителі, особливо молоді спеціалісти, найчастіше віддані самі собі, і ефективність їх діяльності залежить від рівня їх готовності до самостійної

професійної діяльності. Викладачі потребують кваліфікованої допомоги не менш ніж учні, тому педагогічне консультування спрямоване на допомогу педагогам та батькам, адже саме вони відповідають за виховання дітей, формування їх особистості. Тому в основі нашого розуміння педагогічного консультування лежить уявлення про профілактичну роботу спрямовану на спільне з педагогами, батьками та дітьми обговорення і прояснення можливих причин небажаної поведінки учнів, особистісних труднощів вчителів з метою вчасного попередження конфліктів та суперечок, подолання несприятливих ситуацій у навчально-виховному процесі.

Складним залишається питання щодо цілей педагогічного консультування, оскільки вони залежать від конкретних педагогічних ситуацій, проблем, що постали, особистості викладача чи учня. Ми виділяємо найзагальніші цілі, які має ставити перед собою педагог-консультант: сприяти змінам у поведінці вчителів, батьків та дітей; розвивати навички подолання труднощів при зіткненні з новими обставинами та труднощами; забезпечити ефективне прийняття важливих рішень; розвивати вміння налагоджувати та підтримувати міжособистісні стосунки; підвищувати психолого-педагогічну компетентність вчителів тощо.

Важливо розуміти, що схеми та моделі дають лише можливість загального розуміння процесу консультування, а не визначають його дієвість. Ефективність залежить від наступних складових: особистість консультанта, тобто рівень емпатії, здатність прийняття і розуміння, толерантність, конгруентність як професійно-значимі якості консультанта; принципи роботи педагога-консультанта, тобто гуманність, активність, реалістичність, розмежування особистісних та професійних стосунків; організаційна складова консультативного прийому; структура процесу консультації.

Досить часто вчитель не може самотійно вирішити конфлікт, віднайти істинні причини непорозуміння. Він фіксує певні вчинки вихованців і намагається піддати їх корекції. Такий тиск викликає певний опір в учнів, адже не завжди педагог під час аналізу переносить акцент з поведінки дитини на її

особистісні характеристики. В подібних ситуаціях консультант повинен допомогти викладачу розібратися, що ж керує поведінкою учня: чи це справді його переконання, чи ця дитина має загострену потребу в увазі та підтримці, чи вона не звикла взаємодіяти з іншими та працювати в колективі, або просто це гіперактивний учень. “Ті ж, хто не порушує правил поведінки, найчастіше випадають з поля зору вчителя, хоча їхні психологічні проблеми не менш складні й потребують розв’язання і підтримки. І ті, й інші мають стати об’єктом педагогічної уваги” [5, с. 179].

Очевидно, що аналіз певної педагогічної ситуації слід починати з особистості та внутрішнього стану викладача. Особистісні проблеми неопосередковано відображаються на взаємовідносинах з учнями. Яценко Т.С. зазначає, що “педагог не може адекватно та глибоко розуміти інших, а тим більш допомогти їм, якщо не буде здатний розуміти самого себе” [1, с. 15]. Розглянемо загальну модель структури педагогічного консультування. Вона охоплює пов’язані між собою головні етапи та відображає загальні риси проведення консультацій. На початковому етапі проводиться дослідження та аналіз суперечливої ситуації; на другому – визначення проблем; далі обговорюються можливі альтернативи вирішення непорозумінь за яким слідує планування, тобто здійснюється критична оцінка обраних шляхів подолання суперечок. Після того, як викладач (колектив вчителів, батьки) обрав певну стратегію поведінки він реалізовує план дій у професійній діяльності. На заключному етапі педагог спільно із консультантом оцінює рівень досягнення мети та підсумовує досягнуті результати. Ця модель дає загальне уявлення про педагогічне консультування, методи і форми якого варіюються в залежності від конкретних ситуацій.

На підставі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури ми приходимо до наступних висновків. Педагогічне консультування є новим, але досить ефективним засобом попередження та профілактики конфліктів між вчителями та учнями. Педагог-спеціаліст консультує, насамперед, дорослих: батьків дітей, педагогічний персонал та адміністрацію. Відповідно до цього у

зміст консультацій включаються ті проблеми, що існують у дорослих по відношенню до дитини. Активна взаємодія з дорослими дає можливість вчасно організувати умови, які попереджують виникнення несприятливих ситуацій та конфліктів. В результаті консультивання у вчителів та батьків з'являються можливості для наступного: підвищення психолого-педагогічної компетенції; розвитку конгруентності та толерантності як професійно-значимих якостей педагога; розвитку та вдосконалення навичок, що допомагають самостійно віднаходити ефективні рішення щодо власних проблем; конструктивно вирішувати суперечки; продуктивно взаємодіяти з учнівською молоддю.

“Список використаних джерел та літератури”

1. Яценко Т.С. Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями: Кн. для вчителя. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.
2. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. – М.: Академический проект, 1999. – 240 с.
3. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие. – СПб.: Лидер, 2006. – 256 с.: ил.
4. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И. В. Дубровиной. М.: Просвещение, 1991. – 303 с.
5. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.
6. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. – Изд. 2-е. – М.: Независимая фирма «Класс», 1999. – 208 с.

Белошицкая Т.Ю. Педагогическое консультирование в предупреждении конфликтов между преподавателем и учениками.

Рассматривается педагогическое консультирование как средство предупреждения конфликтов между преподавателем и учениками.

***Biloshitska T.U. Pedagogical consultation as means of prevention the conflicts
between teachers and pupils.***

*The article deals with pedagogical consultation as means of prevention the conflicts
between teachers and pupils.*